HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

דהכא תרתי והכא חדא שדה אחוזה גופה מהאי טעמא הוא דקא קיימא ליה לתנא כלום יש יבום אלא במקום שאין בן הא יש בן אין יבום (א) אימא שארו זה האב מלמד שהאב קודם לבת יכול יקדים לבן ת"ל [1]הקרוב קרוב קודם כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו [א]לענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי נינהו ואימא שארו זה האב מלמד שהאב קודם לאחי האב יכול יקדים לאחין תלמוד לומר הקרוב קרוב קודם אחי האב לא צריכי קרא אחי האב מכח מאן קא אתו מכח אב קאי אב קא ירתי אחי האב והא קראי לאו הכי כתיבי דכתיב [1]ואם אין אחים לאביו וגו' קראי שלא כסדרן כתיבי והאי תנא מייתי לה מהכא דתניא את זו דרש רבי ישמעאל ברבי יוסי [2]איש כי ימות ובן אין לו וגו' במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב [ב]ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין ואימא במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין

ואי

דהכא תרתי. יעידה ושדה אחוזה: **והכא חדא.** יבום. והוה מצי לתרוצי הנך נפישי: ומשני משום דשדה אחוזה גופה לא קיימא לן במס' ערכין [כה:] שיהא הבן במקום האב טפי מאחיו אלא מהך פירכא דפרכינן התם כלום יש יבום כו' דאמרי' נמי התם מה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה כו' אדרבה מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום ומשני כלום יש יבום כו' שהרי לא מצינו כתוב בפירוש שיהא הבן קם תחת אביו טפי מאחיו אלא ליעדה שגם האח קם תחתיו ליבום ונמצא דהכא חדא והכא חדא הוא ושאר דברים שהבן קם תחת אביו טפי מאחיו כגון שדה אחוזה ועבד עברי במסכת קידושין [יז:] וקדימת הבן לאח בנחלה כולהו מייתינן להו מדין יעידה לחוד שכ' בפירוש שהבן קם תחת אביו ואי לא דמשנינן דאפי' לגבי יבום אין האח קם תחתיו כמו בנו דכלום יש יבום אלא במקום שאין בן לא הוה מצינן לרבויי בן שיקום תחת אביו לכלום טפי מאחיו דליהוי הכא חדא והכא חדא. ולקמיה פרכינן דבן ובת ואח כמו שסדורין בפרשה ליקדמו כולהו לאב שהרי כולם קרובים למת טפי מאביו שהם קמים תחתיו ליעדה וליבום אבל האב אינו קם תחתיו לכלום: **מלמד שהאב קודם לבת.** דהא אינה קמה תחת אביה לכלום כבנו וכאחיו וסדר את הפסוקים כן איש כי ימות ובן אין לו ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים והעברתם את נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחין לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש: **בן ובת כי הדדי נינהו.** כדכתיב ובן אין לו עיין עליו(א) נמצאת גם הבת פוטרת את האחין מן היבום אבל אבי המת אינו פוטר את אשת בנו מן היבום נמצאת הבת קמה תחת אביה טפי מאבי המת ואחי המת: **קודם לאחי האב.** של מת ולא לאחין משום דקרובים למת יותר מאביו שהרי קמים תחתיו ליבום אבל אביו אין קם תחתיו לכלום וסדר המקרא כך הוא ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לשארו ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחי אביו ואם אין אחים לאביו הקרוב אליו ממשפחתו וירש: ומשני **אחי האב לא צריכי קראי.** לא היה צריך לכתוב לבסוף שארו לקדם את אחי האב דסברא הוא דקודם האב לאחיו שלו לירש את בנו דאחי האב מכח מאן קאתו לירש את נכסי בן אחיהן פשיטא דמכח אבי המת שהוא אחיהם אתו והלכך למה לי קרא מאחר שכתוב למעלה שאחי האב יורשין את נכסים מי איכא למימר דהיכא דקאי אב ירתי אחים של אב בתמיה הלכך לא נכתב שארו אלא לקדם אחיו של מת דלקדם אחי האב כבר שמעינן ליה ממאי דאמר ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאחי אביו הרי הוא כמי שכתב ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לאביו ואם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחי אביו הלכך לא נכתב שארו אלא לחדש ולומר שיקדום לאחד מהני דכתב לעיל ומנו אחי המת שהן בניו לקדם אחי האב לא שדינן ליה דהא לא צריך כדפרישית ולקדם את בנו ואת בתו של מת לא אמרי' שהרי קרובים למת יותר מן האחין כדאמרן הלכך שדינן ליה האחין של מת לקדם האב לבניו לירש את בנו דסד"א יקדמוהו הם שהרי קמים תחת אחיהן ליבום מה שאין כן באב: **והא קראי לאו הכי כתיבי.** דשארו לבסוף כתב אחר אחי האב והוה לן למימר דגזירת הכתוב הוא שאחי האב של מת קודמין לאביו: **קראי שלא כסדרן כתיבי.** דהא כתיבי אחי האב ואח"כ שאר אב ובעל כרחך אב קדים להו כדאמרן דהא מכח אב קאתו דלא דקדק הכתוב בסדרן משום דסמך אמאי דכתב הקרוב קרוב קודם ומעצמך תסדר אותם כפי קורבתן. ואם תאמר כיון דאין אנו הולכין אחר הסדר לשתוק קרא מיניה וליכתוב איש כי ימות ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו וגו' איכא למימר דקרא צריכא טובא כדלקמן בפירקין (דף קטו.) ובן אין לו עיין עליו ואם אין לו בת עיין עליה וכן כולן: הכי גרסינן **והאי תנא מייתי לה מהכא.** דהאב קודם לאחין: **והעברת.** משמע תעביר מקרוב זה שהוא קיים כדי לתת לזה והעברת מן האב כדי לתת לבת: **במקום אחין.** שאין למת בן ובת אלא אחין. ובסיפרי [פנחס כז ח] מסיים לה הכי ומנין שהאב יורש אמרת קל וחומר כו': **אימא.** דהאי והעברת באחין דקיימי קמן קאי וקאמר והעברת מן האחין לתת לבת הא אין בת אחין יורשין אותו ואכתי אב מנלן דירית מקמי אח (ב) ואי משום דדייקינן ואי אתה מעביר נחלה מן האב ואפי' במקום בת הך דיוקא לאו מוהעברת שמעינן לה דאדרבה מוהעברת איכא למידק אתה מעביר נחלה מן האב במקום הבת: (ג) **אם כן.** דלגלויי אתא האי והעברת דאחין ירתי במקום שאין בת לא ליכתוב והעברת דממילא שמעינן לה מדכתב ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו [במדבר כז] דהא להאי תנא קראי כסדרן כתיבי דהא לא דריש שארו לאב דנימא שלא כסדרן כתיבי:

ואי

כיון דלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו. וא"ת מנא לן דבת פוטרת מן היבום אי מדכתיב ובן אין לו עיין עליו הא איצטריך לאיתויי ממזר כדאמר בפ' שני דיבמות (דף כב: ושם ד"ה בן) [א] וי"ל דשקולין ויבאו שניהן ואע"ג דבפ' אלמנה לכ"ג (שם דף ע.) גבי וזרע אין (ג) לו דבת כהן שניסת לישראל משמע דלא דרשינן מיניה תרתי דקאמר אין לי אלא זרעה זרע זרעה מנין ת"ל וזרע אין לה מ"מ אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל וזרע אין לה מ"מ ופריך והא אפיקתי' לזרע זרעה היינו משום דקמרבי התם זרע פסול היינו זרע זרעה פסול דאילו זרע פסול תיפוק ליה דנבעלה לפסול לה ולהכי פריך שפיר דהאי איצטריך קרא לזרע זרעה כשר היכי תו יליף זרע זרעה פסול אי נמי יש לרבות בת שפוטרת מן היבום מלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי דכי האי גוונא דריש ביבמות (כד.) אבל ממזר איצטריך ריבוי משום דבזרע פסול אכתי הוי שמו מחוי וא"ת הא דתניא בפ"ק דקידושין (דף יז:) עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את הבת ואמאי נימא מדלענין יבום בן ובת כי הדדי נינהו הכי נמי לענין עבד עברי כדאמרינן הכא לענין נחלה ומדכתיב ועבדך שש שנים דמשמע לך ולא ליורש לא נמעט אלא את דוקא ואור"י משום דדרשינן ועבדך לך ולא לאחר כל שהוא אחר לגבי בן ובת נמי לגבי בן כאחר דמיא לענין נחלה שהבן קודם לבת וכה"ג אמרי' בפרק אין מקדישין (ערכין דף כה:) גבי שדה אחוזה דבת אינה מעמדת שדה לאביה משום דכי היכי דלגבי נחלה בת לגבי בן כאחר דמיא לענין שדה אחוזה נמי כאחר דמיא:

במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב. פריב"ס מדלא כתיב ונתתם גבי בת כדכתיב בכולהו דהעברתם משמע לשון העברה שמעבירין נחלה ממקום הראוי לירש מן הדין למקום שאינו ראוי והשתא נושא ונותן מי הוא הקרוב שהיה ראוי להקריבו לבת ומוקי לה באב לפי שהמת יוצא יריכו ואין לך קרוב יותר ראוי ממנו ובדידיה מיסתבר לאוקומי אפי' שלא נכתב בפירוש אלא ע"י אחי האב דממילא והעברתם עליה קאי לדרוש ולקבוע בו מקום ואע"ג דאי לא כתיב והעברתם לא הייתי אומר שהאב קרוב אפי' מן האח שאינו קם תחת הבן לכלום מיהו השתא דכתיב והעברתם בבת משמע שמעבירים הנחלה ממקום הראוי מוקי לה באב:

(ג) **ואי** אתה מעביר נחלה (ד) ממקום האב במקום האחין. כלומר מדלא כתיב אלא והעברתם אחד אין לנו לעשות אלא העברה אחת ולא שתים ומכאן ואילך הקרוב קרוב קודם דהשתא דכתיב והעברתם משמע שהיה האב ראוי לקדום לבת כ"ש שראוי לקדום לאח שהבת קרובה מן האח שהיא יוצאת יריכו של מת ועוד דאין יבום במקום בת לפיכך אין להעביר נחלה מן האב אלא במקום בת לחודה כיון דכתיב בבת העברה ולא במקום אחין:

ואימא

מסורת הש"ס

(א) [יבמות כב:], (ב) [שייך לע"ב אחר ד"ה ואי], (ג) רש"ל הד"א,

תורה אור השלם

1 וְאִם אֵין אַחִים לְאָבִיו וּנְתַתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ וְיָרַשׁ אֹתָהּ וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֻקַּת מִשְׁפָּט כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: במדבר כז יא

2 וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ כִּי יָמוּת וּבֵן אֵין לוֹ וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבִתּוֹ: במדבר כז ח

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואימא שארו: (ב) רשב"ם ד"ה אימא דהאי והעברת וכו' מקמי אח הס"ד ואחר כך מ"ה אם כן דלגלויי וכו' שלא כסדרן כתיבי ואי משום דדייקינן וכו' במקום הבת והאי דקאמר ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת הך לא משתמעא מקרא מידי אלא ה"ק מהאי וכו' דלא מיירי קרא באב אלא באחין אבל לעולם אימא לך דאב כל"ל והד"א: (ג) תום' ד"ה כיון וכו' גבי וזרע אין לה דבת וכו' היינו משום דמאי דקא מרבינן התם זרע פסול היינו זרע זרעה: (ד) ד"ה ואי אתה מעביר נחלה מן האב:

מוסף רש"י

שדה אחוזה גופה מהאי טעמא הוא. דאי לאו האי פירכא דכלום יש יבום, לא קיי"ל לרבויי בן טפי מאח, דהתם לא בן כתיב בהדיא ולא אח כתיב בהדיא, אלא משום דקם תחת אביו ליעדה דכתיב בהדיא הוא דמרבינן להו ופרכינן עלה אדרבה מרבה אני את האח שכן קם ליבום ואיצטריך לשנויי עלה כלום יש יבום כו' הא אם יש בן אין יבום, והתם ליכא למילף מדהכי תרתי והכא חדא, דהא חדא וחדא נינהו, אלא דאיכא יעידה בבן ויבום באח דכתיב בהדיא (קדושין יז:).

מוסף תוספות

א. אע"ג דסתם אח ובן הוי אפי' ממזר וכו', אלא משום דלא נילף מבני יעקב. תוס' יבמות כב:

רבינו גרשום

דהכא. גבי בן איכא תרי מילי שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה משום הכי דין הוא דמרבינן ליה: והכא. גבי האח ליכא אלא חדא שכן קם תחת אחיו לייבום ולא איצטריך ליה לתרוצי כלום יש ייבום: ומשני גבי בן נמי ליכא אלא חדא דהיינו יעידה דשדה אחוזה גופה מהאי פירכא הוא דקיימא ליה לתנא. כלומר מכח קושיא זו דקא מקשינן ליה כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן מעמיד שדה אחוזה שקם בן תחת אביו ולא אח וכדאמרינן נמי כי האי גוונא במסכת ערכין דמקשי' להיכא דמוקים שדה אחוזה בידא דבן ומפיק ליה מידא דאח מה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האח מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולעבד עברי כדאמרינן במסכת קדושין עבד עברי עובד את הבן ואינו עובד את האח ומפיק לה התם מדרשא דקרא אדרבה מרבה אני את האח שקם תחת אחיו לייבום כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן הא

עין משפט נר מצוה

ו א ב מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ג סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סימן רעו סעיף א:

רבינו גרשום (המשך)

יש בן אין ייבום ותיפוק ליה דהכא תרי והכא חדא משום דעבד עברי מהא פירכא הוא דנפיק מכלום יש יבום אלא במקום כו' וכי האי גוונא מקשי' ומפקי' במס' קידושין בעבד עברי ועיקר תירוץ מלתייהו ליכא אלא מדמתרצי כלום יש ייבום אלא במקום שאין בן ואמטול הכי לא חשיב גבי בן אלא חדא דהיינו יעידה ושדה אחוזה לא מצינן לאוקמה בידא דבן אלא משום דקא מתרץ ליה הכי: ומקשי' ואמאי חזית דמוקמת שארו זה האב של מת קודם לאחי של מת וכדמהפכת קרא ואימא שארו זה האב וכדמוקמת הכי מצינו לאוקמי מלמד שהאב קודם לבת דמהפכי לקרא הכי ואיש כי ימות ושאר אין לו ונתתם את נחלתו לבתו הא שאר יש לו ונתתם את נחלתו לו ואוקמי' לקרא כי היכי דמקדמי' אביו של מת לאחין של מת ה"נ מקדמי' האב של מת לבתו של מת הואיל דלא כתבו כסדרן ויכול יהא קודם לבן של מת דאמרינן בהאי כדאמרי' באידך ואמר ליה דאמר קרא הקרוב דכל הקרוב קודם והבן קרוב למת מאביו של מת ואביו של מת מבת ומאחיו. ומשני הא ליכא למימר דמקדמינן אב של מת מקמי בתו של מת משום דכיון דלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו דכי היכי דהיכא דאית לה בן אינה זקוקה לייבום ה"נ אם אית לה בת אינה זקוקה לייבום ולענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי נינהו דלא מקדמי' אב מקמי בת כי היכי דלא מקדמי גבי בן: והשתא דדרשת שארו זה האב ובעית לאקדומי מקמי אחין של מת ואימא לעולם אחין של מת קודמין לאב והאי דאוקמת שארו זה האב להכי ללמד שהוא קודם לאחין שלו של אב עצמו והכי מוקמי' לקראי ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים למת ונתתם את נחלתו לשארו דהיינו אביו של מת ואם אין לו שאר ונתתם את נחלתו לאחיו של אביו ואם אין אחים לאביו ונתתם את נחלתו לקרוב אליו וגו' יכול יהא קודם האב לאחיו של מת ת"ל הקרוב לו ואחיו קרוב טפי מאביו שקם תחתיו לייבום. והיכי מצינן לאוקמי ולהקדים אביו לאחיו דמאי חזית דמהפכת לקראי הכי אפכינהו הכי. ומשני משום אחי האב לא צריך קרא למעוטינהו במקום אב דודאי דאב קדים דהיכי שבקי' אב ולירש אחי אב דאתיין מכח אב אלא ודאי למאי אתא קרא לאקדומי לאחין של מת. והא קראי לאו הכי כתיבי דמקדמי' אביו של מת מקמי שאר קרובים דשארו אחר כולהו קרובים כתיב. ומשני קראי שלא כסידרן כתיבי והכי צריכי למיכתבינהו כדמוקמינא להו לעיל: והאי תנא. דאמרינן לקמן: מייתי לה. דאביו של מת קודם לאחיו של מת: מהכא דתניא את זו דרש ר' ישמעאל בר' יוסי. מוהעברתם דקא משני הכתוב [לכתוב והעברתם] בבת להכי דבמקום שיש בת אתה מעביר נחלה מן האב של מת ואי אתה מעביר נחלה וכו' ומקשי' מאי חזית דאמרת הכי אימא לצד אחר הכי במקום בת אתה מעביר נחלה מן אחיו של מת